

22 січня –
День соборності України

ІМЕНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ,
ДИРЕКТОРІЯ ОПОВІДАЄ НАРОД УКРАЇНСЬКІЙ ПРО ВЕЛИКУ ПОДІЮ
В ІСТОРІЇ ЗЕМЛІ НАШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ.

Того зимового дня в золотому Києві на велелюдному Софійському майдані під перегук церковних дзвонів було ухвалено Акт злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки, що знаменував об'єднання двох розділених історичними мурами гілок українського народу. Відтак 22 січня 1919 року стало знаковою доленосною датою, навіки вкарбованою в історію України. Осмислюючи значення цієї події, видатний український політичний діяч, учений і літератор Сергій Єфремов написав: «Того дня оформлено і затверджено акт поєднання двох досі порізаних частин України. Розпанахане, од віків переполовинене тіло національне зробило останній акт, щоб зростись не тільки духом, бо це давно вже зроблено, а й у політичних формах».

Однак тоді не судилося здійснитися мрії нашого народу про об'єднання розрізаних українських земель у складі однієї соборної держави. З різних причин цей історичний шанс було втрачено. Проте Акт злуки не став

АКТ ЗЛУКИ як історичний шанс

перегорнутою сторінкою минувши, він залишився дороговказною віхою у боротьбі за національне визволення, символом одвічного прагнення українців до єднання, свободи й державності. Минуть роки, і ця січнева дата, яку викреслювали з календарів і намагалися стерти з народної пам'яті радянські ідеологи, постане величним національним святом, що 1990 року засвідчив живий людський ланцюг від Львова до Києва. А з 1999 року згідно з указом Президента День соборності України почали відзначати на державному рівні.

Об'єднавча акція 1919 року і досі

залишається цікавим об'єктом для наукових досліджень. Це підтвердила торішня наукова конференція «Українська революція 1917–1921 рр.:

погляд із сьогодення», яку організували Верховна Рада України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Український інститут національної пам'яті. Виступи учасників цього заходу переконливо показали, що не можна забувати того історичного досвіду, тих гірких, але таких повчальних уроків історії, які допомагають краще зрозуміти процеси сучасного політичного життя країни.

Олександр МАЛІЄНКО.

ЛИЦАРСЬКИЙ ЧИН

Тарас КАЛЯНДРУК

українського парламентарія

Політична ситуація в сучасній Україні наводить на невеселу думку, що сучасні українські політичні діячі у своїй більшості абсолютно не готові нічим пожертвувати і лише імітують наявність у них політичних переконань. Коли спостерігаєш сучасний політикум з його зрадництвом і «тушкуванням», стає соромно за так званих державних мужів без елітних прикмет...

Др. Т. Окуневський.

А ще сто років тому наші політики були готові жертвувати життям за свої переконання. У зв'язку з цим хотілося б згадати про політичного діяча, котрий для мене є прикладом справжнього політика. Йдеться про Теофіла Окуневського.

Він був одним із останніх представників давнього українського боярства, котре ще від князівських часів захищало наші землі від ворожих наїздів. Поняття гідності, честі для цієї старокнязівської аристократії було не порожнім звуком. В українських шляхетських сім'ях змалечку плекали лицарські ідеали і чесноти, привчалися сміливо дивитися смерті в очі. Це саме про таких Леся Українка писала своє знамените «Убий, не здайся!». Родина Окуневських дала Україні чимало видатних

діячів. Батько і дід були видатними священиками. Рідний брат Теофіла Ярослав дослужився до звання адмірала австрійського флоту, був видатним ученим, письменником і активним українським громадським діячем. Двоюрідна сестра Софія була першою в Австро-Угорщині жінкою-лікарем.

У такій славетній українській шляхетській родині й народився 7 грудня 1858 року майбутній герой нашої історії. Обдарований юнак блискуче закінчує юридичний факультет Віденського університету і починає працювати адвокатом в Городенці. З молодих літ активно включається у безкомпромисну боротьбу за права українського народу, разом з Іваном Франком стає співзасновником Русько-української радикаль-

ної партії, а пізніше Української національно-демократичної партії, допомагає організовувати по селах «Просвіти», «Братства тверезості», бере активну участь у розвитку патріотично-спортивного товариства «Січ». Відзначаючись принциповістю і високим чуттям справедливості, Т. Окуневський завжди гостро виступав проти зловживань польських можновладців Галичини, за що не раз зазнавав переслідувань. Так, він не побоявся 1894 року виступити проти австрійського намісника графа Казимира Бадені, за що державна прокуратура в Коломиї розпочала проти нього процес, але він його блискуче виграв. Коли в 1908 році відомий польський письменник Генрік Сенкевич дозволив собі публічно зневажити українських студентів, очолюваних Ярославом Веселовським, котрі проводили голодовку перед віденським трибуналом на знак протесту проти свавілля влади в Галичині, Окуневський став на захист студентів і блискуче виграв у Сенкевича процес. Також він захищав у суді Мирослава Січинського, котрий учинив замах на українофоба графа Потоцького.

Вдячні українці обирають Т. Окуневського послом до Віденського парламенту в 1897–1900 рр. та 1907–1918 рр. Там він звертався до царя з протестами проти польської сваволі в Галичині. Чи не найкраще охарактеризував його інший видатний український парламентарій Кость Левицький: «Доктор Теофіль Окуневський був послом з темпераментом і все добрим товаришем. Він виконував свої обов'язки для добра народу всюди, де того було треба...»

За часів ЗУНР Теофіл Окуневський, як член Української Народної Ради, їздив з дипломатичною місією до Франції і був комісаром Городенківщини. Після захоплення поляками Галичини проживав в Городенці, де продовжував займатися адвокатською практикою до самої смерті в 1937 році.

А історія, яку я хочу вам розповісти, відбулася у Львові за часів Австро-Угорської монархії в далекому 1889 році. Саме тоді в умовах гострої протидії і виборчих зловживань поляків, котрі хотіли бачити Галичину лише польською, українські політичні діячі отримали представництво (16 послів) у Галицькому крайовому сеймі. На одному із засідань сейму сталася така подія.

Під час парламентських дебатів один із польських парламентаріїв – представник польських консерваторів, так званих подоляків, Томіслав Розвадовський почав ображати українців. Зокрема, на адресу українських послів він вигукував: «Навіщо цю наволоч (*szujów*) сюди привели!». Серед українських парламентаріїв був і наймолодший представник народовців Теофіл Окуневський, котрий переміг у Коломиївському повіті. Окуневському тоді виповнилося 30 років, він був наймолодшим сеймовим послом. Почувши хам-

ські викрики поляка, Окуневський перепитав у Розвадовського, кого це він має за наволоч. «Вас усіх», – відповів йому Розвадовський. Обурений Теофіл Окуневський кинув йому рукавичку, обізвавши його самого наволочю і блязнем.

Виклик на дуель відбувся 25 листопада, а сам поєдинок – наступного дня. В ті часи порядок проведення двобоїв суворо регламентувався відповідним кодексом, при чому як виклик на дуель, так і сам перебіг поединку обов'язково фіксувався окремим письмовим протоколом. Мені вдалось розшукати збірник правил проведення поєдинків, виданий Вітольдом Бартошевським у Львові «*Pojedynek jego reguły i przykłady*» (перше видання вийшло 1886 року). За тодішніми правилами, якщо не було якихось попередбачуваних випадків, поєдинок мав відбуватися за 24 години після виклику. Сам двобій пройшов у лісі на Погулянці, котрий в ті часи був популярним місцем проведення «Божих судів». Секундантами Окуневського були польські депутати Болеслав Жардецький і Станіслав Щепановський, а Розвадовського – депутат Станіслав Єнджейович і політик Вів'єн.

За спогадами очевидців, дуель відбувалася на палахах. Це пояснювалося суто практичними міркуваннями, адже в поєдинку слід було використовувати холодну зброю однієї довжини, ваги і кривизни клинка, а шаблі шляхтичів були різних розмірів та конструкцій. Зате армійські палаші виготовлялися за однаковими уніфікованими стандартами. Це кавалерійська колючо-ріжуча зброя з прямим лезом, заточена з одного боку (від шаблі її відрізняє більша вага і рівний клинок, а від меча і шпаги – нахилена рукоятка). Судячи з усього, це був бій з дозволеними уколами. Згідно з правилами такого поединку дуелянтам дозволялося не лише рубати, а й колоти, удари можна було завдавати в будь-яку частину тіла вище пояса. Використовувати в бою ліву руку для відбивів чи завдання ударів суворо заборонялося. На відміну від «поединку до першої крові», перемога в цьому виді двобою зараховувалася тоді, коли один із суперників через отримане поранення був нездатний продовжувати бій.

Незважаючи на те, що Томіслав мав гучну славу забіяки й досвідченого дуелянта, Теофіл Окуневський, який до того взагалі не брав участі в поєдинках, не завагався схрестити з ним зброю. Через кілька хвилин завзятого шерму Окуневський вже дістав кілька поранень (в щоку, плече та руку). Але Розвадовський не врахував одного – сили духу українського шляхтича: навіть тричі поранений, той вперто відмовлявся припинити поєдинок і продовжував боротьбу. І нарешті сила волі українця взяла гору: знайшовши слабе місце в обороні Розвадовського, котрий до того часу добряче втопився, Окуневський завдав блискавичного удару палашем по голові поляка. Розвадовський зва-

лився на землю. До пораненого польського шляхтича кинулося секунданти, котрим залишалось лише констатувати неможливість продовження ним двобою. Тож переможцем став Теофіл Окуневський.

Ця перемога відбилася голосною луною серед українського громадянства Галичини. Українці прекрасно розуміли: Т. Окуневський гідно відплатив за зневагу всього українського народу. Особливе захоплення цей поєдинок викликав в української молоді. Коли львівські студенти-українці вирішили за прикладом Т. Окуневського викликати польських політиків-україножерів на поєдинки, то українські партійні діячі доклали всіх зусиль, щоб відрадити їх від таких кроків. «Я думаю, – писав М. Драгоманов М. Павликові у відповідь на це повідомлення, – що з Т. Окуневським треба стерегтися. В усякім разі в дуелі ще нема нічого радикального, бо пани (консерватори) і офіцери частіше б'ються на дуелях, ніж радикали по наших сторонах, а у Франції всякий політичний жулік б'ється навіть *ex professo*».

Однією з причин, чому галицький політичний бомонд намагався всіляко затушовувати значення цієї перемоги, було те, що з походження Теофіл Окуневський був шляхтичем, що дуже не подобалося багатьом тодішнім українським політикам, котрі вважали шляхетські чесноти «старомодною романтикою». Для багатьох із них значно легше було «мужньо» боротися за народ язиком і шукати компромісу з ворогами, ніж ставати на «суд Божий» зі зброєю в руках.

Наші історики практично не згадують про цю подію (виняток становлять лише розвідки І. Чорновола, В. Мельника у вузькоспеціалізованих виданнях), не увійшла вона до вітчизняних підручників історії України. Чомусь аристократичний стереотип поведінки не може бути прикладом для українських дітей. Замість виховувати лицарів духу з них виховують новітніх шельменків-денщиків. Напевне, так склалося тому, що вчинок Т. Окуневського не вкладається в «недоторканну» свідомість «видатних державних мужів». Хоча в наші дні саме ці «тушки»-скоробагачки активно скуповують собі шляхетські герби, ордени й пишні родоводи. Але вони просто не здатні збагнути, що лицарські чесноти за гроші купити неможливо... А поєднати наших «тушок» із поняттями «мужність» і «честь» – це все одно, що ототожити буддійського монаха із зіркою сучасної естради.

Звичайно, попса пристосуванства і плазуинства нині набагато популярніша, ніж лицарські традиції. Але віриться, що рано чи пізно подвиг важного українського парламентарія, який не побоявся піти на смерть в обороні честі свого народу, буде належно вшановано українським суспільством.